

Леонід ЗАШКІЛЬНЯК

Радянські виборчі кампанії в Західній Україні (1941–1951 рр.) Збірник документів і матеріалів / [упор. і відп. ред. О. Стасюк] // НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Галузевий державний архів Служби безпеки України. – Львів, 2011. – 776 с.

Вкрай важливим для вивчення складних моментів історії України є опрацювання архівних джерел. З огляду на це поява збірника документів і матеріалів “Радянські виборчі кампанії в Західній Україні (1941–1951 рр.)”, підготовленого до друку колективом істориків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Галузевого державного архіву Служби безпеки України, є важливим досягненням джерелознавчої науки. Без сумніву, виборчі кампанії 1941–1951 рр. визначали процес радянзації західноукраїнських земель у повоєнний період, проблема ця уможлиблює з'ясування низки маловивчених аспектів соціальної історії України та розуміння сучасного стану українського суспільства. Безпосередньо цій тематиці присвячені лише кілька праць українських вчених¹.

Колектив упорядників поставив собі за мету висвітлити документально перебіг перших повоєнних виборчих кампаній в Західній Україні, зосередивши особливу увагу на протистоянні під час виборів влади та націоналістичного підпілля, що спиралося на підтримку значної частини місцевого населення. Документи яскраво засвідчують масштабність та гостроту протистояння й заперечують демократичний характер радянських виборів, підтверджують, що чинився моральний та фізичний тиск на населення, були численні порушення з боку представників влади. Вміщені у збірнику документи переконують у тому, що саме численні фальсифікації у процесі підрахунку голосів уможливили заяви влади про одностайність голосування населення Західної України на виборах до ВР СРСР і УРСР та переконливу перемогу блоку комуністів і безпартійних.

Документи представлені двома блоками (радянські та націоналістичного підпілля) та структуровані за хронологічно-тематичним принципом, що дає змогу простежити позицію кожної із сторін. Радянські документи яскраво свідчать про небажання влади зважати на волевиявлення громадян та застосування військової

¹ Возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною / [редкол.: Ю. Сливка, В. Масловський, М. Швагуляк та ін.]. – К.: Наукова думка, 1989. – 489 с.; *Атаманчук Г.* Під зорею Радянською / М. Брик, Г. Ковальчук та ін.; [упоряд. В. Чуйганов]. – Львів: Каменяр, 1979; *Деревінський В.* Агітаційно-пропагандивна діяльність ОУН і УПА під час виборів до Верховної Ради СРСР у 1946 році / В. Деревінський // *Визвольний шлях.* – 2001. – № 12. – С. 64–71; *Дмитерко О.* ОУН–УПА і вибори до Верховної Ради СРСР у лютому 1946 року / О. Дмитерко // *Ефективність державного управління. Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Української Академії державного управління при Президентові України.* – Львів, 2003. – Вип. 3. – С. 105–112.

сили напередодні та під час виборчих кампаній з метою отримання потрібного результату. Висвітлено системні дії влади, спрямовані на ліквідацію визвольного революційного руху та впокорення місцевого населення. Накази, розпорядження, доповідні записки радянських чиновників та працівників силових структур містять численні штампи, які свідчать про надмірну заідеологізованість радянської влади.

У документах націоналістичного підпілля чітко простежується намагання лідерів ОУН домогтися бойкоту виборів місцевим населенням з метою продемонструвати світові нелегітимність встановлення радянського режиму на західноукраїнських землях. Особливий інтерес для дослідників безперечно становитимуть звіти провідників організації, що написані живою мовою і скрупульозно фіксують події і факти напередодні та під час виборчих перегонів. Позицію повстанців щодо виборчих кампаній та процесу радянзації Західної України загалом висвітлюють пропагандивні матеріали ОУН (теоретичні статті, листівки, фейлетони тощо).

Більшість документів і матеріалів, вміщених у збірнику, стосується Львівської, Тернопільської, Дрогобицької та Станіславівської (Івано-Франківської) областей, де протистояння під час виборчих кампаній 1946–1947 та 1950–1951 рр. було чи не найгострішим. Правда, окремі документи, що висвітлюють ситуацію з виборами на Волині, Рівненщині, Буковині та Закарпатті, свідчать, що там ситуація була майже ідентичною.

У вступній статті коротко проаналізовано міжнародно-політичну ситуацію напередодні та після Другої світової війни, плани Сталіна стосовно окупації західноукраїнських земель та їх форсованої радянзації. Висвітлено масштаби військових та пропагандивних акцій радянської сторони, спрямовані на забезпечення безперешкодного проведення виборів. Докладно охарактеризовано методи спротиву повстанців з метою зриву виборчих кампаній. Окреслено динаміку змін суспільно-політичної свідомості населення західноукраїнських земель, зокрема щодо радянського інституту парламентаризму, наведено статистичні дані.

У збірнику є іменний та географічний покажчики, певна кількість біографічних довідок.

Збірник документів і матеріалів “Радянські виборчі кампанії в Західній Україні (1941–1951 рр.)” є значним явищем у сучасній історико-археографічній літературі, він сприятиме ґрунтовнішому дослідженню змін у суспільно-політичному житті мешканців Західного регіону України після його приєднання до СРСР. Він свідчить про високий науковий потенціал колективу упорядників, який своєю працею дав поштовх до пошуку нових концептуальних підходів для вивчення проблеми радянзації західноукраїнських територій та наукового осмислення радянського періоду в історії України загалом.